ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ

ΒΡΑΒΕΙΟ
ΝΟΜΠΕΛ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΤΑ ΑΠΟΜΕΙΝΑΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΡΑΣ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου

ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τα απομεινάρια μιας μέρας**
ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: The remains of the day
Από τις Εκδόσεις Faber & Faber, Λονδίνο 2005
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Kazuo Ishiguro
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Αργυρώ Μαντόγλου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Γιώργος Τσίρης
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ – ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Κατερίνα Σωτηροπούλου/The Page Turners
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© Kazuo Ishiguro, 1989
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Πρώτη έκδοση: Εκδόσεις Καστανιώτη, 1993
Δεύτερη έκδοση: Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ, Οκτώβριος 2017, 3.000 αντίτυπα
Όγδοη ανατύπωση: Ιούλιος 2022, 21η χιλιάδα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2152-0
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2153-7

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Από το 1979
Έδρα:
Τατοΐου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο:
Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Publishers since 1979
Head Office:
121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore:
13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psichogios.gr
www.psichogios.gr • **http://blog.psichogios.gr**

ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ

ΤΑ ΑΠΟΜΕΙΝΑΡΙΑ ΜΙΑΣ ΜΕΡΑΣ

Μετάφραση: Αργυρώ Μαντόγλου

ΟΓΔΟΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΗ

ΨΥΧΟΓΙΟΣ

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΚΑΖΟΥΟ ΙΣΙΓΚΟΥΡΟ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

Ο θαμμένος γίγαντας, 2015, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Μη μ' αφήσεις ποτέ, 2018, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Αχνή θέα των λόφων, 2018, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Όταν ήμαστε ορφανοί, 2019, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Ένας καλλιτέχνης του ρέοντος κόσμου, 2020, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Η Κλάρα και ο Ήλιος, 2021, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Οι απαρηγόρητοι, 2021, μτφρ. Αργυρώ Μαντόγλου

Υπό έκδοση:
Νυχτωδίες

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Στη μνήμη της κυρίας Lenore Marshall

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΙΟΥΛΙΟΣ 1956

Ντάρλινγκτον Χολ

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Φαίνεται πως αυξάνονται οι πιθανότητες να κάνω την εκδρομή που, εδώ και κάποιες μέρες, έχει αιχμαλωτίσει τη φαντασία μου. Μια εκδρομή την οποία, οφείλω να αναφέρω, θα την κάνω μόνος, μέσα στην άνεση του Ford του κυρίου Φάραντεϊ· μια εκδρομή που, όπως προβλέπεται, στο μεγαλύτερο μέρος της διαδρομής, θα με οδηγήσει μέσα από τις ωραιότερες τοποθεσίες της αγγλικής υπαίθρου έως τις δυτικές επαρχίες, και ίσως με κρατήσει μακριά από το Ντάρλινγκτον Χολ μέχρι και πέντε ή έξι μέρες. Η ιδέα αυτής της εκδρομής προέκυψε, οφείλω να επισημάνω, μετά την ευγενική πρόταση του κυρίου Φάραντεϊ, πριν από περίπου δύο εβδομάδες, την ώρα που ξεσκόνιζα τα πορτρέτα στη βιβλιοθήκη. Στην πραγματικότητα, από όσο θυμάμαι, βρισκόμουν πάνω σε μια σκαλίτσα και ξεσκόνιζα το πορτρέτο του Υποκόμη Γουέδερμπι, όταν ο εργοδότης μου μπήκε στο δωμάτιο μεταφέροντας μερικούς τόμους τους οποίους, προφανώς, ήθελε να ξαναβάλει στη θέση τους στα ράφια της βιβλιοθήκης. Μόλις με είδε, άδραξε την ευκαιρία να με ενημερώσει πως είχαν μόλις οριστικοποιηθεί τα σχέδιά του να επιστρέψει στις Ηνωμένες Πολιτείες για πέντε εβδομάδες, το χρονικό διάστημα ανάμεσα στον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο. Έχοντας κάνει αυτή την ανακοίνωση, ο εργοδότης μου άφησε τα

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

βιβλία του πάνω σε ένα τραπέζι, κάθισε στη σεζ λονγκ και άπλωσε τα πόδια του. Τότε ήταν που, σηκώνοντας τα μάτια του να με κοιτάξει, μίλησε.

«Θα αντιλαμβάνεσαι, Στίβενς, πως δεν περιμένω να μείνεις κι εσύ κλεισμένος μέσα σε αυτό το σπίτι όλο τον καιρό που εγώ θα απουσιάσω. Γιατί να μην πάρεις το αυτοκίνητο να πας κάπου για λίγες μέρες; Δείχνεις να χρειάζεσαι ένα διάλειμμα».

Αυτό ειπώθηκε τόσο ξαφνικά, που δεν ήξερα πώς να απαντήσω σε μια τέτοια πρόταση. Θυμάμαι πως τον ευχαρίστησα για το ενδιαφέρον του, αλλά πιθανότατα δεν απάντησα κάτι το συγκεκριμένο, καθώς ο εργοδότης μου συνέχισε:

«Σοβαρολογώ, Στίβενς. Νομίζω πως πρέπει να κάνεις ένα διάλειμμα. Θα αναλάβω εγώ τον λογαριασμό για τα καύσιμα. Με τη δουλειά που κάνετε εσείς, πάντα κλεισμένοι μέσα σε αυτά τα μεγάλα σπίτια, πώς να σας δοθεί η ευκαιρία να δείτε αυτή την τόσο όμορφη χώρα σας;»

Δεν ήταν η πρώτη φορά που ο εργοδότης μου έθετε ένα τέτοιο ερώτημα· φαίνεται πως αυτό ήταν κάτι που πραγματικά τον προβλημάτιζε. Στη συγκεκριμένη περίσταση, καθώς στεκόμουν όρθιος πάνω στη σκάλα, μια απάντηση μου ήρθε στον νου· μια απάντηση εκ μέρους αυτών που ασκούν το επάγγελμά μας, πως, παρότι δε βλέπαμε πολλά μέρη της χώρας με την έννοια των εκδρομών στην εξοχή και των επισκέψεων σε αξιοθέατα, στην πραγματικότητα εμείς «βλέπαμε» περισσότερη Αγγλία από τους άλλους, αφού βρισκόμασταν σε σπίτια όπου συγκεντρώνονταν οι πιο επιφανείς κυρίες και κύριοι της χώρας. Φυσικά, δεν μπορούσα να εκφράσω ανοιχτά την άποψή μου στον κύριο Φάραντεϊ χωρίς να καταφύγω σε ένα, μάλλον απρεπές, λογύδριο. Γι' αυτό περιορίστηκα να πω απλώς το εξής:

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

«Είχα το προνόμιο να δω ό,τι καλύτερο διαθέτει η Αγγλία μέσα στα χρόνια, εδώ σ' αυτό το σπίτι, κύριε».

Ο κύριος Φάραντεϊ δε φάνηκε να καταλαβαίνει αυτή τη δήλωση, επειδή συνέχισε να λέει: «Το εννοώ, Στίβενς. Είναι κρίμα κάποιος να μη δει την ίδια του τη χώρα. Άκουσε τη συμβουλή μου, βγες από το σπίτι για λίγες μέρες».

Όπως θα υποθέσετε, εκείνο το απόγευμα δεν πήρα την πρόταση του κυρίου Φάραντεϊ διόλου στα σοβαρά, θεωρώντας την ως άλλη μία ένδειξη της άγνοιας ενός Αμερικανού τζέντλεμαν για όσα συνήθιζαν να κάνουν ή να μην κάνουν στην Αγγλία. Το γεγονός πως η στάση μου απέναντι σε αυτή την ίδια πρόταση άλλαξε τις επόμενες μέρες –πράγματι, η ιδέα ενός ταξιδιού στις δυτικές επαρχίες κυριαρχούσε όλο και περισσότερο στις σκέψεις μου– αναμφίβολα οφείλεται –και γιατί να το κρύψω άλλωστε;– στην επιστολή της δεσποινίδος Κέντον, που ήταν η πρώτη μετά από περίπου επτά χρόνια, αν εξαιρέσουμε τις χριστουγεννιάτικες κάρτες. Αλλά επιτρέψτε μου να αποσαφηνίσω πάραυτα τι εννοώ· αυτό που θέλω να πω είναι πως η επιστολή της δεσποινίδος Κέντον πυροδότησε μια σειρά από ιδέες σχετικά με θέματα επαγγελματικής υφής του Ντάρλινγκτον Χολ, και θέλω να τονίσω πως το στοιχείο για τα συγκεκριμένα θέματα που με έκανε να επανεξετάσω την ευγενικών προθέσεων πρόταση του εργοδότη μου ήταν η ανησυχία μου. Αλλά επιτρέψτε μου να εξηγήσω αναλυτικότερα τι ακριβώς εννοώ.

Το θέμα είναι πως τους τελευταίους μήνες ευθυνόμουν για μια σειρά από μικρά σφάλματα κατά την εκτέλεση των καθηκόντων μου. Οφείλω να πω πως αυτά τα σφάλματα υπήρξαν, όλα ανεξαιρέτως, αφ' εαυτού των μηδαμινά. Παρ' όλα αυτά, αντιλαμβάνεστε πως για κάποιον που δεν είναι συνηθισμένος σε ανάλογα λάθη, αυτή η εξέλιξη ήταν μάλλον δυ-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

σάρεστη, και άρχισα να εξετάζω διάφορες κινδυνολογικές θεωρίες για να βρω τα αίτιά τους. Όπως συμβαίνει συχνά σε τέτοιες περιπτώσεις, αδυνατούσα να δω το προφανές – έως ότου οι σκέψεις μου αναφορικά με τους υπαινιγμούς που υπήρχαν στην επιστολή της δεσποινίδος Κέντον, εντέλει, μου άνοιξαν τα μάτια και είδα την καθαρή αλήθεια: αυτά τα μικρά σφάλματα των τελευταίων μηνών είχαν προκληθεί από κάτι τόσο αθώο όσο το ατελές πλάνο για το προσωπικό.

Είναι, ασφαλώς, ευθύνη κάθε μπάτλερ να δίνει τη μέγιστη προσοχή στη σύνταξη του πλάνου για το προσωπικό. Ποιος ξέρει άραγε πόσοι καβγάδες, άδικες κατηγορίες, περιττές απολύσεις, πόσες πολλά υποσχόμενες καριέρες που τερματίστηκαν άδοξα οφείλονται στην προχειρότητα κάποιου μπάτλερ κατά τη διάρκεια της σχεδίασης του πλάνου για το προσωπικό; Και, όντως, συμφωνώ με όσους ισχυρίζονται πως η ικανότητα σχεδίασης ενός καλού πλάνου είναι ο ακρογωνιαίος λίθος των δεξιοτήτων κάθε μπάτλερ που σέβεται τον εαυτό του. Έχω ο ίδιος σχεδιάσει πολλά πλάνα μέσα στα χρόνια, και δε θεωρώ πως θα ήμουν αδικαιολόγητα μεγάλαυχος αν ισχυριζόμουν πως ελάχιστα από αυτά χρειάστηκαν τροποποίηση. Και αν, στη δεδομένη περίσταση, το πλάνο για το προσωπικό είναι λανθασμένο, το σφάλμα βαρύνει αποκλειστικά εμένα. Ταυτόχρονα, δικαιούμαι να τονίσω πως, τη δεδομένη χρονική στιγμή, αυτό το καθήκον ήταν ασυνήθιστα δύσκολης φύσεως.

Αυτό που είχε προκύψει ήταν το εξής: μόλις ολοκληρώθηκαν οι διαδικασίες –η εδώ και δύο αιώνες κυριότητα της οικογένειας Ντάρλινγκτον άλλαξε χέρια–, ο κύριος Φάραντεϊ γνωστοποίησε πως δε θα ερχόταν αμέσως να κατοικήσει εδώ, αλλά θα περνούσε άλλους τέσσερις μήνες στις Ηνωμένες Πολιτείες προκειμένου να διεκπεραιώσει τις εκεί υπο-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

θέσεις του. Εν τω μεταξύ, βέβαια, επιθυμούσε το προσωπικό του προκατόχου του –προσωπικό για το οποίο είχε ακούσει τόσους επαίνους– να παραμείνει στο Ντάρλινγκτον Χολ. Το «προσωπικό» στο οποίο αναφερόταν δεν ήταν, φυσικά, μεγαλύτερο από μια στοιχειώδη ομάδα έξι ατόμων, τα οποία συνέχισαν να τα απασχολούν οι συγγενείς του Λόρδου Ντάρλινγκτον προκειμένου να συντηρούν το σπίτι για όσο διαρκούσαν οι εν λόγω διαδικασίες, και, λυπάμαι που το αναφέρω, αλλά, μόλις ολοκληρώθηκε η πώληση, ήταν ελάχιστα αυτά που μπορούσα να κάνω για τον κύριο Φάραντεϊ προκειμένου να τους εμποδίσω, εκτός από την κυρία Κλέμεντς, να μην αναζητήσουν αλλού εργασία. Όταν έγραψα στον καινούργιο εργοδότη μου, μεταφέροντάς του τη θλίψη μου, έλαβα ως απάντηση από την Αμερική οδηγίες πρόσληψης νέου προσωπικού που να στέκεται «στο ύψος μιας μεγάλης αγγλικής έπαυλης». Αμέσως ξεκίνησα τις προσπάθειες προκειμένου να ανταποκριθώ στην επιθυμία του κυρίου Φάραντεϊ, αλλά, όπως γνωρίζετε, η ανεύρεση νέου προσωπικού, ικανοποιητικού επιπέδου, δεν είναι εύκολη δουλειά στις μέρες μας, και, παρότι ήμουν ικανοποιημένος με την πρόσληψη της Ρόζμαρι και της Άγκνες, μετά τις συστάσεις της κυρίας Κλέμεντς, δεν είχα κάνει μεγάλη πρόοδο, μέχρι την ώρα που είχα την πρώτη μου επαγγελματική συνάντηση με τον κύριο Φάραντεϊ, κατά τη διάρκεια της σύντομης αρχικής του επίσκεψης που έκανε στα μέρη μας, την άνοιξη του προηγούμενου έτους. Και ακριβώς αυτή ήταν η περίσταση κάτω από την οποία –στο αλλόκοτα απογυμνωμένο γραφείο του Ντάρλινγκτον Χολ– ο κύριος Φάραντεϊ έσφιξε για πρώτη φορά το χέρι μου. Βέβαια, έως τότε δεν ήμασταν και τόσο ξένοι μεταξύ μας· εκτός από το θέμα του προσωπικού, ο καινούργιος μου εργοδότης σε ουκ ολίγες άλλες περιστάσεις έπαιρνε την ευκαιρία να

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

αναφερθεί στις ιδιότητές μου, ίσως λόγω της καλής μου τύχης, και τις έβρισκε, θα τολμούσα να πω, αξιόπιστες. Και θαρρώ πως αυτός ήταν ο κύριος λόγος για τον οποίο αισθάνθηκε αμέσως ότι έπρεπε να μου μιλήσει σε ύφος επαγγελματικό και εμπιστευτικό· μέχρι, δε, το τέλος της συνάντησής μας μου χορήγησε ένα διόλου ευκαταφρόνητο ποσό για να καλυφθεί το κόστος ενός μεγάλου φάσματος εργασιών, με αφορμή την επικείμενη εγκατάστασή του. Εν τοιαύτη περιπτώσει, αυτό που θέλω να πω είναι πως κατά τη διάρκεια αυτής της συνάντησης, όταν έθεσα το θέμα της δυσκολίας πρόσληψης κατάλληλου προσωπικού τη συγκεκριμένη εποχή, ο κύριος Φάραντεϊ, μετά από σύντομη σκέψη, μου ζήτησε το εξής: να βάλω τα δυνατά μου και να σχεδιάσω ένα πλάνο προσωπικού –«κάτι σαν μια "ρότα" για τους υπηρέτες», όπως το έθεσε–, σύμφωνα με το οποίο το σπίτι θα λειτουργεί με το υπάρχον προσωπικό των τεσσάρων ατόμων – δηλαδή, την κυρία Κλέμεντς, τα δύο νεαρά κορίτσια και την αφεντιά μου. Αυτό θα μπορούσε, σύμφωνα με την εκτίμησή του, να σημαίνει πως διάφορα τμήματα του σπιτιού θα ετίθεντο σε «αχρησία», όμως θα μπορούσα άραγε να επιστρατεύσω όλη την εμπειρία και τη δεξιότητα που διαθέτω για να εξασφάλιζα όσο το δυνατόν μικρότερες απώλειες; Ενθυμούμενος την εποχή όπου είχα δεκαεπτά υφισταμένους, και γνωρίζοντας πως δεν ήταν και τόσο μακρινή η εποχή που εδώ, στο Ντάρλινγκτον Χολ, εργάζονταν είκοσι οκτώ άτομα, η ιδέα του σχεδιασμού ενός πλάνου σύμφωνα με το οποίο το ίδιο σπίτι θα λειτουργούσε με προσωπικό των τεσσάρων ατόμων μού φαινόταν, το λιγότερο, εφιαλτική. Παρότι έβαλα τα δυνατά μου να μην το δείξω, πρέπει να ήρθαν στην επιφάνεια κάποιες από τις αμφιβολίες μου, καθώς ο κύριος Φάραντεϊ πρόσθεσε στη συνέχεια, σα να ήθελε να με καθησυχάσει, πως, αν έκρινα πως

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

ήταν απαραίτητο, θα μπορούσε να προσλάβει ένα επιπλέον άτομο. Αλλά θα ήταν υπόχρεος, επανέλαβε, αν μπορούσα να κάνω «μια δοκιμή με τα τέσσερα άτομα».

Είναι φυσικό, όπως πολλοί από εμάς, να είμαι απρόθυμος όταν πρόκειται για περιστάσεις όπου παλιές συνήθειες αλλάζουν σε δραματικό βαθμό. Εντούτοις, δεν υπάρχει ανάγκη στην, άνευ λόγου, προσκόλληση στις παραδόσεις. Στην εποχή του ηλεκτρισμού και των σύγχρονων συστημάτων θέρμανσης, δεν είναι απαραίτητο να προσλάβουμε εκείνο τον αριθμό εργαζομένων που, ακόμα και μία γενιά πριν από εμάς, ήταν απαραίτητος. Και όντως, ήταν δική μου ιδέα η διατήρηση, για ένα διάστημα, πλεονάζοντος προσωπικού μόνο και μόνο για χάρη της παράδοσης –με αποτέλεσμα οι εργαζόμενοι να έχουν έναν «νοσηρό» χρόνο στη διάθεσή τους–, και αυτός ήταν ένας σοβαρός παράγοντας που συνετέλεσε στη ραγδαία πτώση του επιπέδου των υπηρεσιών. Επιπλέον, ο κύριος Φάραντεϊ κατέστησε σαφές πως σχεδίαζε να περιορίσει εκείνες τις μεγάλες κοινωνικές συγκεντρώσεις που, κατά το παρελθόν, λάμβαναν χώρα τακτικά στο Ντάρλινγκτον Χολ. Ξεκίνησα λοιπόν με μεγάλο ζήλο την εργασία που ο κύριος Φάραντεϊ μου είχε αναθέσει· περνούσα πολλές ώρες σχεδιάζοντας το πλάνο του προσωπικού, και άλλες τόσες σκεπτόμενος αυτό, την ώρα που εκτελούσα διάφορα καθήκοντα ή παρέμενα άγρυπνος μετά από μια εργάσιμη ημέρα. Κάθε φορά που πίστευα πως είχα καταλήξει σε κάτι, διερευνούσα την όποια πιθανή αστοχία, το δοκίμαζα από όλες τις πλευρές. Στο τέλος κατέληξα σε ένα πλάνο το οποίο μπορεί μεν να μην ήταν ακριβώς αυτό που ο κύριος Φάραντεϊ είχε ζητήσει, ωστόσο ήμουν βέβαιος πως ήταν ανθρωπίνως εφικτό. Σχεδόν όλα τα ελκυστικά σημεία του σπιτιού μπορούσαν να παραμείνουν σε λειτουργία: οι μεγάλης έκτασης χώροι του

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

υπηρετικού προσωπικού –συμπεριλαμβανομένου του διαδρόμου στο πίσω μέρος, των δύο κελαριών και του παλιού πλυσταριού– και ο διάδρομος των επισκεπτών που οδηγούσε στον δεύτερο όροφο θα καλύπτονταν ολόκληροι, και θα παρέμεναν διαθέσιμα όλα τα δωμάτια του ισογείου και ένας μεγάλος αριθμός δωματίων για τους επισκέπτες. Οφείλω να παραδεχτώ πως η υπάρχουσα ομάδα των τεσσάρων ατόμων θα ανταποκρινόταν σε αυτό το πρόγραμμα μόνο με την ενίσχυση κάποιων προσωρινών εργατών· συνεπώς, το πλάνο μου εμπεριείχε τις υπηρεσίες ενός κηπουρού, μία φορά την εβδομάδα, αλλά δύο φορές για την καλοκαιρινή περίοδο, καθώς και δύο καθαρίστριες για δύο φορές την εβδομάδα η καθεμιά τους. Επιπλέον, το πλάνο μου σήμαινε δραστικές τροποποιήσεις των πάγιων καθηκόντων για τον καθένα από τους τέσσερις εργαζόμενους που ήταν εσωτερικοί. Τα δύο νεαρά κορίτσια, υπέθεσα, δε θα δυσκολεύονταν να ακολουθήσουν αυτές τις αλλαγές, αλλά έκανα ό,τι ήταν δυνατόν προκειμένου η κυρία Κλέμεντς να υφίστατο τις λιγότερες μεταβολές, σε σημείο που ανέλαβα ο ίδιος έναν αριθμό καθηκόντων, τα οποία μπορείτε να υποθέσετε πως προορίζονται για έναν μπάτλερ με μεγαλύτερη ευρύνοια.

Ακόμα και σήμερα, δε θα έλεγα πως ήταν ένα κακό πλάνο· εντέλει, καθιστούσε εφικτή την κάλυψη ενός αριθμού απρόβλεπτων καθηκόντων από το προσωπικό των τεσσάρων ατόμων. Και, αναμφίβολα, θα συμφωνούσατε κι εσείς πως τα καλύτερα πλάνα προσωπικού είναι εκείνα τα οποία παρέχουν κάποιο περιθώριο λάθους, για να καλυφθούν οι μέρες κατά τις οποίες κάποιος από τους εργαζόμενους αρρωστήσει, ή εκείνες κατά τις οποίες, για κάποιο λόγο, ένα άτομο εμφανίζει κάμψη στις επιδόσεις του. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, φυσικά, μου είχε ανατεθεί μια ελαφρώς τρομα-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

κτική αποστολή, αλλά μερίμνησα, όπου αυτό ήταν δυνατόν, να μην παραλείψω τα «περιθώρια». Ήξερα καλά πως η όποια αντίσταση από την πλευρά της κυρίας Κλέμεντς, ή των δύο κοριτσιών στην εκτέλεση των πρόσθετων καθηκόντων θα επιδεινωνόταν από την πεποίθηση πως ο φόρτος εργασίας τους είχε αυξηθεί δραματικά. Εκείνες τις μέρες που πάλευα με το πλάνο του προσωπικού, είχα αναλώσει μεγάλο μέρος της φαιάς μου ουσίας στο να εξασφαλίσω πως η κυρία Κλέμεντς και τα κορίτσια, μόλις ξεπερνούσαν την αποστροφή τους για την επιβάρυνση με ρόλους πιο «εκλεκτικιστικούς», θα έβρισκαν τον καταμερισμό των εργασιών τους συναρπαστικό και διόλου επιβαρυντικό.

Φοβάμαι, όμως, πως εξαιτίας του άγχους μου να αποσπάσω τη στήριξη της κυρίας Κλέμεντς και των κοριτσιών, μάλλον παρέλειψα να αποτιμήσω τα δικά μου όρια· και παρότι η εμπειρία μου και η ενστικτώδης προσοχή μου σε ανάλογα θέματα με εμπόδισαν στην ανάληψη περισσότερων καθηκόντων από όσα μπορούσα να φέρω σε πέρας, εντούτοις, μάλλον αμέλησα να παραχωρήσω στον εαυτό μου κάποια περιθώρια. Δεν είναι να απορεί κανείς αν στους επόμενους μήνες αυτή η παράλειψη εκδηλωθεί με ασήμαντους μεν, αλλά αποκαλυπτικούς, τρόπους. Τέλος, θεωρώ πως το θέμα δεν είναι και τόσο περίπλοκο: είχα αναθέσει πολλές υποχρεώσεις στον εαυτό μου.

Μπορεί να σας ξαφνιάζει το γεγονός πως μια τόσο έκδηλη παράλειψη σε ένα πλάνο προσωπικού συνέχιζε να διαφεύγει την προσοχή μου, αλλά θα συμφωνούσατε πως αυτό συμβαίνει συνήθως όταν κάποιος αφιερώνει πολύ χρόνο και σκέψη για μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο· δεν αντιλαμβάνεται την πραγματικότητα, έως ότου αυτή αποκαλυφθεί, εντελώς τυχαία, από κάποιο εξωτερικό γεγονός. Και αυτό συ-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

νέβη στη συγκεκριμένη περίπτωση· εννοώ, την επιστολή της δεσποινίδος Κέντον, η οποία περιείχε, μαζί με τα μακροσκελή, μάλλον κρυπτικά, αποσπάσματα, μια αδιαμφισβήτητη νοσταλγία για το Ντάρλινγκτον Χολ, και –είμαι βέβαιος για αυτό– σαφείς υπαινιγμούς για την επιθυμία της να επιστρέψει εδώ· στοιχείο το οποίο με υποχρέωσε να επανεξετάσω το πλάνο μου. Μόνον τότε αντιλήφθηκα πως υπήρχε ένας ακόμα κρίσιμος ρόλος τον οποίο ένα επιπλέον μέλος του προσωπικού έπρεπε να αναλάβει, και πως αυτή ακριβώς η έλλειψη ήταν η αιτία όλων των προβλημάτων μου. Και όσο περισσότερο το σκεφτόμουν, τόσο πιο φανερό γινόταν πως η δεσποινίς Κέντον, με τη μεγάλη της αγάπη για αυτή την οικία, με τον υποδειγματικό της επαγγελματισμό –του είδους που σπανίζει στις μέρες μας– ήταν ακριβώς αυτό που χρειαζόμουν προκειμένου να καταφέρω να ολοκληρώσω ένα καθ' όλα ικανοποιητικό πλάνο προσωπικού για το Ντάρλινγκτον Χολ.

Έχοντας κάνει μια τόσο εμβριθή ανάλυση της κατάστασης, σύντομα βρέθηκα να ξανασκέφτομαι την ευγενή πρόταση που ο κύριος Φάραντεϊ μου είχε κάνει πριν από λίγες ημέρες. Διαπίστωσα, επίσης, πως το ταξίδι που μου είχε προτείνει να κάνω με το αυτοκίνητο θα μπορούσε να αποδειχθεί χρήσιμο και επαγγελματικά· θα μπορούσα δηλαδή να οδηγήσω μέχρι τις δυτικές επαρχίες και, περνώντας από εκεί, να επισκεφθώ τη δεσποινίδα Κέντον, ώστε να διερευνήσω, από πρώτο χέρι, την προθυμία της να επιστρέψει στην εργασία της, εδώ στο Ντάρλινγκτον Χολ. Έχω, οφείλω να πω, ξαναδιαβάσει την πρόσφατη επιστολή της δεσποινίδος Κέντον αρκετές φορές, και δεν υπάρχει καμία πιθανότητα η ύπαρξη αυτών των υπαινιγμών να είναι απλώς στη φαντασία μου.

Έτσι, δεν μπορούσα, για κάποιες μέρες, να πείσω τον εαυτό μου να θέσει εκ νέου το θέμα στον κύριο Φάραντεϊ. Το

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

ζήτημα είχε πολλές πλευρές, και αισθανόμουν πως όφειλα να τις ξεκαθαρίσω πρώτα με τον εαυτό μου πριν προχωρήσω. Υπήρχε, για παράδειγμα, το θέμα του κόστους. Έστω και αν θεωρούσα δεδομένη τη γενναιόδωρη προσφορά του εργοδότη μου να αναλάβει «τον λογαριασμό για τα καύσιμα», το κόστος ενός τέτοιου ταξιδιού μπορεί να ανερχόταν σε ένα υπερβολικά αναπάντεχο ποσό, αν λάβει κανείς υπόψη τη διαμονή, τα γεύματα και τα μικρά σνακ που θα ήμουν αναγκασμένος να καταναλώνω στη διαδρομή. Επίσης, υπήρχε το θέμα της ενδυμασίας για ένα ανάλογο ταξίδι, και αν άξιζε τον κόπο να επενδύσω σε καινούργια ρούχα. Έχω στην κατοχή μου έναν αριθμό από εξαιρετικά κοστούμια, τα οποία μου είχε παραχωρήσει, μέσα στα χρόνια, ο ίδιος ο Λόρδος Ντάρλινγκτον, καθώς και οι διάφοροι καλεσμένοι που είχαν φιλοξενηθεί στην οικία, οι οποίοι είχαν λόγους να είναι ευχαριστημένοι με την ποιότητα των υπηρεσιών που τους είχαν παρασχεθεί. Πολλά από αυτά τα κοστούμια είναι είτε υπερβολικά επίσημα για το προτεινόμενο ταξίδι, είτε μάλλον παλιομοδίτικα στις μέρες μας. Υπάρχει, όμως, ένα κοστούμι περιπάτου, το οποίο πέρασε στην κατοχή μου το 1931, ή το 1932, από τον Σερ Έντουαρντ Μπλερ –ολοκαίνουργιο σχεδόν εκείνη την εποχή και με τέλεια εφαρμογή– το οποίο θα μπορούσε να είναι κατάλληλο για τις βραδιές στα σαλόνια ή στα καθιστικά των πανδοχείων όπου θα καταλύσω. Αυτό που δεν έχω, όμως, είναι τα κατάλληλα ρούχα για το ταξίδι –δηλαδή, ρούχα για όταν θα οδηγώ–, παρεκτός και φορέσω το κοστούμι του νεαρού Λόρδου Τσάλμερς, που πέρασε στην κατοχή μου μετά τον πόλεμο, το οποίο, αν και σαφέστατα είναι υπερβολικά στενό για μένα, μπορεί να θεωρηθεί ιδανικό όσον αφορά τον χρωματικό του τόνο. Τέλος, υπολόγισα πως οι οικονομίες μου αρκούσαν για να ανταποκριθούν στα έξοδα με

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

τα οποία θα επιβαρυνθώ, και ίσως, επιπρόσθετα, πιεστώ και αγοράσω ένα καινούργιο κοστούμι. Ελπίζω να μη με θεωρήσετε αδικαιολόγητα ματαιόδοξο σε σχέση με το προαναφερθέν ζήτημα· απλώς δεν είμαι σε θέση να γνωρίζω πότε θα υποχρεωθώ να αναφέρω πως ξεκίνησα από το Ντάρλινγκτον Χολ, και είναι σημαντικό, σε ανάλογες περιστάσεις, να είμαι ντυμένος όπως θα άρμοζε.

Αυτό το διάστημα περνάω πολύ χρόνο μελετώντας τον οδικό χάρτη, και διαβάζω, επίσης, προσεκτικά τους συναφείς τόμους από το *Θαύμα της Αγγλίας*, της κυρίας Τζέιν Σάιμονς. Αν δεν είστε εξοικειωμένος με τα βιβλία της κυρίας Σάιμονς –μια επτάτομη σειρά, στην οποία κάθε τόμος εστιάζει σε μια περιοχή των Βρετανικών Νήσων–, σας τα συστήνω θερμά. Γράφτηκαν τη δεκαετία του ’30, αλλά παραμένουν ακόμη επίκαιρα, στο μεγαλύτερο μέρος τους – στο κάτω της γραφής, δε φαντάζομαι πως οι γερμανικές βόμβες έχουν αλλάξει και τόσο την ύπαιθρό μας. Η κυρία Σάιμονς υπήρξε τακτική επισκέπτρια αυτής της οικίας πριν από τον πόλεμο· πράγματι, ήταν μεταξύ εκείνων των επισκεπτών τους οποίους το προσωπικό συμπαθούσε περισσότερο, αφού μας εκτιμούσε και δεν ήταν φειδωλή στις εκδηλώσεις της. Εκείνο τον καιρό ήταν λοιπόν που, παρακινούμενος από τον αυθόρμητο θαυμασμό μου για την εν λόγω κυρία, άρχισα, για πρώτη φορά, να μελετάω τα βιβλία της στη βιβλιοθήκη, όποτε είχα λίγο ελεύθερο χρόνο. Όντως, θυμάμαι πως αμέσως μετά την αναχώρηση της δεσποινίδος Κέντον για την Κορνουάλη το 1936, μην έχοντας ποτέ επισκεφθεί ο ίδιος εκείνα τα μέρη της χώρας, ξεφύλλιζα συχνά τον Τόμο ΙΙΙ του έργου της κυρίας Σάιμονς, εκεί όπου περιγράφει στους αναγνώστες της τις ομορφιές του Ντέβον και της Κορνουάλης, οι οποίες συνοδεύονται από φωτογραφίες και –κατά τη γνώμη μου, ακόμα πιο λειτουργι-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

κά– μια σειρά από σκίτσα καλλιτεχνών εκείνης της περιοχής. Τοιουτοτρόπως, είχα καταφέρει να σχηματίσω μια εικόνα του τόπου όπου η δεσποινίς Κέντον είχε πάει για να περάσει τον έγγαμο βίο της. Αλλά αυτό συνέβη, όπως έχω ήδη πει, τη δεκαετία του '30, και, όπως αντιλαμβάνομαι, τα βιβλία της κυρίας Σάιμονς ήταν τότε ιδιαίτερα δημοφιλή σε ολόκληρη τη χώρα. Είχα πολλά χρόνια να ανοίξω αυτούς τους τόμους, έως ότου οι πρόσφατες εξελίξεις με υποχρέωσαν να κατεβάσω από τα ράφια τον τόμο για το Ντέβον και την Κορνουάλη για μία ακόμα φορά. Μελέτησα εκ νέου εκείνες τις υπέροχες περιγραφές και τις απεικονίσεις, και θα αντιλαμβάνεστε βεβαίως τον συνεχώς αυξανόμενο ενθουσιασμό μου στην ιδέα πως ίσως κατάφερνα και αποτολμούσα κι εγώ αυτό το οδικό ταξίδι, σε εκείνα τα μέρη της χώρας.

Στο τέλος είχαν απομείνει ελάχιστα να κάνω, εκτός από το να θέσω ξανά το θέμα στον κύριο Φάραντεϊ. Υπήρχε ασφαλώς η πιθανότητα η συγκεκριμένη πρόταση που έγινε πριν από δεκαπέντε ημέρες να ήταν ένα καπρίτσιο της στιγμής, και ο κύριος Φάραντεϊ να μην ενέκρινε πλέον την ιδέα. Αλλά, παρατηρώντας στενά τον κύριο Φάραντεϊ τους τελευταίους μήνες, έχω να πω πως δεν είναι από εκείνους τους κυρίους που τους χαρακτηρίζει η αστάθεια – η πλέον δυσάρεστη ιδιότητα για έναν εργοδότη. Δεν είχα λόγους να πιστεύω πως δε θα ήταν τώρα εξίσου ενθουσιώδης αναφορικά με το οδικό ταξίδι που μου είχε προτείνει – και πως δε θα επαναλάμβανε την τόσο ευγενική προσφορά του να αναλάβει «τον λογαριασμό για τα καύσιμα». Εντούτοις, σκέφτηκα πολύ προσεκτικά ποια θα ήταν η καταλληλότερη στιγμή για να φέρω το θέμα προς συζήτηση· παρότι, όπως ήδη ανέφερα, δε μου είχε περάσει ούτε στιγμή από το μυαλό η υποψία αστάθειας από την πλευρά του κυρίου Φάραντεϊ, θα ήταν φρόνιμο να

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

μην ανακινήσω το θέμα την ώρα που εκείνος ήταν απασχολημένος ή σκοτισμένος. Μια άρνηση υπό τέτοιες συνθήκες μπορεί κάλλιστα να μην αντικατοπτρίζει τα αληθινά συναισθήματα του εργοδότη μου για το θέμα, αλλά, έχοντας εγώ γίνει ο αποδέκτης μιας τέτοιας άρνησης, δε θα μπορούσα εύκολα να το επαναφέρω. Ήταν σαφές πως έπρεπε να επιλέξω προσεκτικά την κατάλληλη στιγμή.

Τέλος, αποφάσισα πως η πλέον ενδεδειγμένη στιγμή της ημέρας ήταν η ώρα του σερβιρίσματος του απογευματινού τσαγιού στο σαλόνι. Συνήθως, ο κύριος Φάραντεϊ έχει μόλις επιστρέψει από τον σύντομο περίπατό του στους χερσόλοφους εκείνη την ώρα, και σπανίως είναι απασχολημένος με το διάβασμα ή με το γράψιμο, όπως είναι τα βράδια. Στην πραγματικότητα, όταν σερβίρω το απογευματινό τσάι, ο κύριος Φάραντεϊ έχει την τάση να κλείνει το όποιο βιβλίο ή περιοδικό διαβάζει, να σηκώνεται και να τεντώνει τα χέρια του μπροστά από τα παράθυρα, σαν να περιμένει να αρχίσει κάποια συζήτηση μαζί μου.

Και, όπως απεδείχθη, η υπόθεσή μου αυτή ήταν βάσιμη σε σχέση με την ώρα· το γεγονός, δε, πως τα πράγματα εξελίχθηκαν διαφορετικά οφείλεται αποκλειστικά σε ένα σφάλμα ολωσδιόλου άλλης τάξεως. Δηλαδή, δεν έλαβα σοβαρά υπόψη το ότι εκείνη την ώρα της ημέρας, αυτό που ο κύριος Φάραντεϊ απολαμβάνει είναι μια ελαφριά, χιουμοριστική συζήτηση. Γνωρίζοντας πως αυτή θα ήταν πιθανότατα η διάθεσή του όταν του πήγα το τσάι χθες το απόγευμα, και έχοντας υπόψη τη γενικότερη ροπή του για κουβέντα μαζί μου σε πνεύμα αστεϊσμού αυτές τις στιγμές, θα ήταν σίγουρα φρονιμότερο να μην έχω αναφέρει καθόλου τη δεσποινίδα Κέντον. Αλλά θα αντιλαμβάνεστε πως ήταν φυσικό, ζητώντας κάτι, που ήταν, εντέλει, μια γενναιόδωρη προσφορά από την

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

πλευρά του εργοδότη μου, να υπαινιχθώ πως υπήρχε ένα σοβαρό επαγγελματικό κίνητρο πίσω από το αίτημά μου. Οπότε, δηλώνοντας τους λόγους για τους οποίους προτιμούσα να ταξιδέψω στις δυτικές επαρχίες, αντί να περιοριστώ στην αναφορά των σαγηνευτικών λεπτομερειών, όπως αυτές περιγράφονται στο βιβλίο της κυρίας Σάιμονς, έκανα το σφάλμα να αναφέρω πως μια παλαιότερη οικονόμος του Ντάρλινγκτον Χολ ήταν κάτοικος της περιοχής. Υποθέτω πως σκόπευα να εξηγήσω στον κύριο Φάραντεϊ πως θα μου δινόταν έτσι η ευκαιρία να ανιχνεύσω την πιθανότητα επιστροφής της, η οποία θα μπορούσε να αποδειχθεί η ιδανική λύση στα τρέχοντα μικροπροβλήματά μας σε τούτη εδώ την οικία. Και έχοντας ήδη αναφέρει τη δεσποινίδα Κέντον, ξαφνικά συνειδητοποίησα το πόσο ανάρμοστο θα ήταν να συνεχίσω. Όχι μόνο δεν ήμουν βέβαιος για την επιθυμία της δεσποινίδος Κέντον να επέστρεφε και να ξαναγινόταν μέλος του προσωπικού, αλλά δεν είχα ακόμη συζητήσει το θέμα του πρόσθετου προσωπικού με τον κύριο Φάραντεϊ, μετά από εκείνη την πρώτη μας συνάντηση, πριν από έναν χρόνο. Το να συνεχίζω να εκφέρω δυνατά τις σκέψεις μου για το μέλλον του Ντάρλινγκτον Χολ θα ήταν, τουλάχιστον, ανάρμοστο. Υποψιάζομαι, λοιπόν, πως σταμάτησα μάλλον απότομα και φάνηκα λίγο αμήχανος. Όπως και να 'χει, ο κύριος Φάραντεϊ άδραξε την ευκαιρία να μου χαμογελάσει πλατιά και να μιλήσει με ένα κάπως επιτηδευμένο ύφος.

«Θεέ μου, Θεέ μου, Στίβενς. Φιλενάδα. Στην ηλικία σου».

Αυτή ήταν η πιο αμήχανη στιγμή· ο Λόρδος Ντάρλινγκτον δε θα έφερνε ποτέ σε ανάλογη θέση έναν εργαζόμενο. Αλλά και πάλι δεν υπαινίσσομαι κάτι το μειωτικό για τον κύριο Φάραντεϊ· είναι, στο κάτω της γραφής, ένας Αμερικανός τζέντλεμαν, και οι τρόποι του ενίοτε είναι πολύ διαφορετι-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

κοί. Αναμφίβολα, δεν το έκανε σκόπιμα· αλλά αντιλαμβάνεστε, βεβαίως, σε πόσο αμήχανη θέση βρέθηκα.

«Δε σε είχα για τέτοιο εραστή, Στίβενς», συνέχισε. «Διατηρεί το πνεύμα ακμαίο, υποθέτω. Αλλά και πάλι δεν είμαι σίγουρος αν είναι σωστό να βάλω πλάτη για τέτοια πονηρά ραντεβουδάκια».

Φυσικά, μπήκα πάραυτα στον πειρασμό να αρνηθώ απερίφραστα τέτοια κίνητρα, όπως αυτά που μου καταλόγιζε ο εργοδότης μου, αλλά πρόλαβα να αντιληφθώ πως, αν το έκανα αυτό, θα έπεφτα στην παγίδα του κυρίου Φάραντεϊ, και ότι η κατάσταση θα γινόταν ακόμα πιο αμήχανη. Έτσι, συνέχισα να στέκομαι εκεί άκαμπτος, περιμένοντας τον εργοδότη μου να μου έδινε την άδεια για το ταξίδι με το αυτοκίνητο.

Παρότι επρόκειτο για στιγμές αμηχανίας, δε θέλω επ' ουδενί να υπαινιχθώ πως μέμφομαι τον κύριο Φάραντεϊ, ο οποίος δεν είχε κάποια αγενή πρόθεση· είμαι βέβαιος πως απλώς απολάμβανε αυτό το είδος του αστείου, που, αναμφίβολα, στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι ενδεικτικό μιας καλής, φιλικής επικοινωνίας ανάμεσα σε εργοδότη και εργαζόμενο, και το οποίο υποδηλώνει μια τρυφερή οικειότητα. Πράγματι, για να θέσω το θέμα στην πρέπουσα διάστασή του, οφείλω να πω πως ανάλογα πειράγματα από την πλευρά του εργοδότη μου χαρακτήριζαν μεγάλο μέρος της σχέσης μας αυτούς τους μήνες – παρότι θα πρέπει να ομολογήσω πως παραμένω μάλλον αβέβαιος για το πώς οφείλω εγώ να αντιδρώ. Όντως, τις πρώτες μέρες με τον κύριο Φάραντεϊ, μια-δυο φορές ξαφνιάστηκα από κάποια πράγματα που μου έλεγε. Για παράδειγμα, σε μια περίσταση τον ρώτησα αν κάποιος τζέντλεμαν που αναμενόταν στην οικία θα ερχόταν συνοδευόμενος από τη σύζυγό του.

«Ο Θεός να μας φυλάξει αν έρθει αυτή», απάντησε ο κύ-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

ριος Φάραντεϊ. «Ίσως θα μπορούσες εσύ να την κρατήσεις σε απόσταση ασφαλείας από εμάς, Στίβενς. Ίσως θα μπορούσες να την πας σε έναν από εκείνους τους στάβλους στη φάρμα του κυρίου Μόργκαν. Να την ψυχαγωγήσεις εκεί πάνω στον σανό. Μπορεί να είναι ο τύπος σου».

Για μια στιγμή, δεν είχα ιδέα τι ήθελε να πει ο εργοδότης μου. Έπειτα διαπίστωσα πως αστειευόταν, και κατάφερα να χαμογελάσω, όπως το απαιτούσε η περίσταση, παρότι υποψιάζομαι πως ένα υπόλοιπο της σαστιμάρας μου, για να μην πω του σοκ που ένιωσα, παρέμεινε ορατό στην έκφρασή μου.

Τις επόμενες μέρες, όμως, έμαθα να μην ξαφνιάζομαι από ανάλογα σχόλια του αφεντικού μου, και χαμογελούσα δεόντως κάθε φορά που εντόπιζα τον πειρακτικό τόνο στη φωνή του. Μολαταύτα, δεν μπορούσα ποτέ να είμαι σίγουρος σχετικά με το πώς όφειλα να αντιδρώ σε ανάλογες περιστάσεις. Ίσως ήταν αναμενόμενο να γελάσω ηχηρά, ή να απαντήσω με κάποιο δικό μου σχόλιο. Αυτή η τελευταία προοπτική μού δημιουργούσε κάποια ανησυχία τους τελευταίους μήνες, και συνεχίζω να παραμένω αναποφάσιστος. Πιθανόν στην Αμερική όλα αυτά να θεωρούνται μέρος των καλών επαγγελματικών υπηρεσιών· ένας εργαζόμενος οφείλει να ανταποκρίνεται με πειράγματα που ψυχαγωγούν. Στην πραγματικότητα, θυμάμαι τον κύριο Σίμσον, τον ιδιοκτήτη του «Ploughman's Arms», να λέει πως αν ήταν Αμερικανός μπάρμαν δε θα φλυαρούσε μαζί μας με αυτό τον φιλικό, αλλά απολύτως ευπρεπή, τρόπο του· αντιθέτως, θα μας προσέβαλλε με αγενείς αναφορές στις αδυναμίες και στα ελαττώματά μας, αποκαλώντας μας «μέθυσους», «μπεκρήδες» και άλλα παρόμοια, και πως αυτός ο ρόλος ήταν αναμενόμενος από τους πελάτες του. Θυμάμαι δε, πριν από κάποια χρόνια, τον κύριο Ρέιν, που είχε ταξιδέψει στην Αμερική ως βαλές του Σερ

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Ρέτζιναλντ Μοβί, να σχολιάζει πως ο ταξιτζής στη Νέα Υόρκη συχνά απευθυνόταν στον επιβάτη με τρόπο που, αν τον επαναλάμβανε στο Λονδίνο, θα εξελισσόταν σε καβγά, αν όχι στη διά της βίας μεταγωγή του τύπου στο πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα.

Είναι πολύ πιθανό, λοιπόν, ο εργοδότης μου να προσδοκά τη δική μου ανταπόκριση στα αστεία του, σε ανάλογο πνεύμα, και να θεωρεί ως ένα είδος ακηδίας την αποτυχία μου να το κάνω αυτό. Όπως προείπα, αυτό είναι ένα θέμα που με απασχολεί ιδιαιτέρως. Οφείλω να ομολογήσω πως αυτή η υπόθεση των αστείων δεν είναι ένα καθήκον που νιώθω πως μπορώ να φέρω σε πέρας με ενθουσιασμό. Θεωρείται αποδεκτό, αυτές τις ευμετάβλητες εποχές, να προσαρμόζει κανείς τη δουλειά του και να αναλαμβάνει καθήκοντα που, παραδοσιακά, δεν εμπίπτουν στις υποχρεώσεις του· αλλά τα αστεία είναι ένα εντελώς διαφορετικής τάξεως ζήτημα. Πρώτον, πώς είναι δυνατόν να είναι κανείς βέβαιος αν τη δεδομένη στιγμή η απάντηση που δίνει είναι η αναμενόμενη; Δε χρειάζεται να προβληματιστεί κανείς ιδιαίτερα για να αντιληφθεί την καταστροφική πιθανότητα να έχει εκστομίσει ένα πειρακτικό σχόλιο, πριν καταλάβει πως αυτό που είπε ήταν απολύτως ακατάλληλο.

Όμως εγώ, σε μια περίσταση, πριν από λίγο καιρό, βρήκα το κουράγιο και έκανα μια απόπειρα να απαντήσω. Σερβίριζα τον πρωινό καφέ του κυρίου Φάραντεϊ στην αίθουσα για το πρωινό, όταν μου είπε: «Υποθέτω πως δεν ήσουν εσύ αυτός που κακάριζε το πρωί, Στίβενς».

Ο εργοδότης μου αναφερόταν, όπως διαπίστωσα, σε ένα ζευγάρι τσιγγάνων που μάζευαν άχρηστα σιδερικά, και είχαν περάσει προηγουμένως κράζοντας, όπως το συνήθιζαν. Όλως τυχαίως, το ίδιο πρωί ταλαντευόμουν με το δίλημμα

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

εάν ήταν αναμενόμενο από εμένα να ανταποδίδω ή όχι τα πειράγματα του εργοδότη μου, και ανησυχούσα ιδιαιτέρως για το πώς έβλεπε την επαναλαμβανόμενη αδυναμία μου να ανταποκριθώ σε ανάλογες προσεγγίσεις. Συνεπώς, άρχισα να σκέφτομαι κάποια πνευματώδη απάντηση· κάποια δήλωση η οποία θα ήταν αναμφίβολα μη προσβλητική, σε περίπτωση που είχα κάνει λανθασμένη εκτίμηση της κατάστασης. Μετά από κάποια δευτερόλεπτα, είπα: «Μου μοιάζουν περισσότερο με χελιδόνια παρά με πετεινούς, κύριε· από αποδημητικής πλευράς». Και αυτό το συνόδευσα με ένα αμυδρό χαμόγελο, για να μην αφήσω περιθώρια αμφιβολίας πως είχα κάνει κι εγώ ένα ευφυολόγημα, καθώς δεν ήθελα ο κύριος Φάραντεϊ να περιόριζε το όποιο αυθόρμητο αστείο του εξαιτίας μιας κάποιας σοβαροφάνειας.

Όμως ο κύριος Φάραντεϊ σήκωσε απλώς τα μάτια, με κοίταξε και είπε: «Συγγνώμη, δεν κατάλαβα, Στίβενς».

Μόνον τότε μου πέρασε από τον νου πως, εύλογα, το ευφυολόγημά μου δε θα μπορούσε να εκτιμηθεί δεόντως από κάποιον που δεν ήξερε πως εκείνοι που είχαν περάσει από εδώ ήταν τσιγγάνοι. Δεν είχα ιδέα, λοιπόν, για το πώς θα μπορούσα να συνεχίσω με αυτά τα ευφυολογήματα. Αποφάσισα πως ήταν προτιμότερο να δώσω ένα τέλος στο θέμα και να προσποιηθώ πως θυμήθηκα κάτι με το οποίο έπρεπε επειγόντως να καταπιαστώ, ζήτησα συγγνώμη, αφήνοντας τον εργοδότη μου μάλλον με την απορία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό του.

Επρόκειτο για την πλέον αποθαρρυντική αρχή αυτού του εντελώς καινούργιου καθήκοντος που απαιτούνταν από εμένα· σε βαθμό που, οφείλω να παραδεχτώ, πως δεν έκανα περαιτέρω προσπάθειες σε αυτό τον τομέα. Ταυτόχρονα, δεν μπορώ να παραβλέψω την αίσθηση πως ο κύριος Φάραντεϊ

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

δεν έδειχνε ικανοποιημένος από την ανταπόκρισή μου στα διάφορα πειράγματά του. Πράγματι, η αυξανόμενη επιμονή του τον τελευταίο καιρό, μπορεί να είναι ο τρόπος του εργοδότη μου να με πιέσει περισσότερο ώστε να ανταποκριθώ σε ανάλογο πνεύμα. Όπως και να 'χει, μετά από εκείνο το πρώτο ευφυολόγημα με τους τσιγγάνους, δεν κατάφερα να σκεφτώ εγκαίρως άλλα παρόμοια ευφυολογήματα.

Δυσκολίες αυτής της φύσεως γίνονται όλο και πιο ανησυχητικές αυτό τον καιρό, καθώς δεν υπάρχει τρόπος να τις συζητήσει κανείς και να ανταλλάξει απόψεις με άλλους συναδέλφους, όπως γινόταν κάποτε. Όχι πολύ καιρό πριν, όταν προέκυπταν ανάλογα διφορούμενα ζητήματα σε σχέση με τα καθήκοντα κάποιου, αυτός είχε την καθησυχαστική επίγνωση πως κάποιος συνάδελφος, η γνώμη του οποίου μετρούσε, θα ερχόταν στην οικία ως συνοδός του εργοδότη του και θα είχε την ευκαιρία να συζητήσει το θέμα μαζί του. Και, φυσικά, την εποχή του Λόρδου Ντάρλινγκτον, όταν κυρίες και κύριοι ευγενείς επισκέπτονταν τακτικά το σπίτι και έμεναν για πολλές συνεχόμενες ημέρες, υπήρχε η πιθανότητα να καλλιεργηθεί μια αμοιβαία βαθύτερη σχέση με τους συναδέλφους που έφερναν οι επισκέπτες. Πράγματι, εκείνες τις γεμάτες ημέρες, η αίθουσα του υπηρετικού προσωπικού συχνά γινόταν μάρτυρας συγκεντρώσεων των καλύτερων επαγγελματιών της Αγγλίας, που συζητούσαν έως αργά τη νύχτα, δίπλα στο αναμμένο τζάκι. Και, επιτρέψτε μου να πω πως, αν μπαίνατε στην αίθουσα του προσωπικού εκείνα τα βράδια, δε θα ακούγατε κανένα κουτσομπολιό· το πιθανότερο να ακούγατε συζητήσεις για τα σημαντικά ζητήματα που απασχολούσαν τους εργοδότες μας στον επάνω όροφο, ή θέματα της επικαιρότητας· και, φυσικά, όπως το συνηθίζουν εν γένει οι συνάδελφοι όλων των ειδικοτήτων, όταν συ-

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

νευρίσκονται, έτσι κι εμείς συζητούσαμε τις διάφορες πτυχές του επαγγέλματός μας. Μερικές φορές, βέβαια, υπήρχαν μεγάλες διαφωνίες, αλλά συνήθως η ατμόσφαιρα που επικρατούσε ήταν αυτή του αμοιβαίου σεβασμού. Ίσως να έδινα μια λεπτομερέστερη εικόνα της ατμόσφαιρας εκείνων των εσπερινών συναντήσεων εάν ανέφερα πως τακτικοί επισκέπτες ήταν άνθρωποι όπως ο κύριος Χάρι Γκρέιαμ, βαλές και μπάτλερ του Σερ Τζέιμς Τσέιμπερς, και ο κύριος Τζον Ντόναλντς, βαλές του κυρίου Σίντνι Ντίκενσον. Και υπήρχαν και άλλοι, ίσως λιγότερο διακεκριμένοι, οι οποίοι, όμως, με την παρουσία τους έκαναν την κάθε επίσκεψη αλησμόνητη· για παράδειγμα, ο κύριος Γουίλκινσον, βαλές και μπάτλερ του κυρίου Τζον Κάμπελ, με το περιβόητο ρεπερτόριό του στις μιμήσεις επιφανών κυρίων. Ο κύριος Ντέιβιντσον από το Ίστερλι Χάουζ, το πάθος του οποίου για την επιχειρηματολογία μπορούσε σε ορισμένες περιστάσεις να θορυβήσει κάποιον ξένο, όσο και η άδολη γενναιοδωρία του σε κάποιες άλλες, που ήταν χαρισματική. Ο κύριος Χέρμαν, βαλές του κυρίου Τζον Χένρι Πίτερς, τις ακραίες απόψεις του οποίου δεν μπορούσε να τις ακούει κανείς και να παραμένει ατάραχος· ωστόσο, εκείνο το χαρακτηριστικό χάχανο και η γιορκσερική γοητεία του καθιστούσαν αδύνατο το να τον αντιπαθήσεις. Θα μπορούσα να συνεχίσω. Υπήρχε εκείνες τις ημέρες μια αληθινή συναδελφικότητα στο επάγγελμά μας, παρά τις μικρές διαφορές στην προσέγγισή μας. Ήμασταν όλοι κατά βάση άνθρωποι παρόμοιας κοπής, τρόπος του λέγειν. Όχι όπως σήμερα, που, στη σπάνια περίπτωση που κάποιος εργαζόμενος συνοδεύει έναν από τους καλεσμένους του σπιτιού, είναι πιθανότατα καινούργιος στο επάγγελμα, και δεν έχει να μιλήσει για τίποτε άλλο πέρα από την ποδοσφαιρική του ομάδα, και ο οποίος προτιμάει να περνάει τα

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

βράδια του όχι δίπλα στη φωτιά της αίθουσας του υπηρετικού προσωπικού, αλλά πίνοντας στο «Ploughman's Arms» – ή, διαφορετικά, στο «Star Inn», εκεί που πάνε οι περισσότεροι αυτή την εποχή.

Ανέφερα προηγουμένως τον κύριο Γκρέιαμ, τον βαλέμπάτλερ του Σερ Τζέιμς Τσέιμπερς. Στην πραγματικότητα, πριν από κάποιους μήνες, καταχάρηκα μόλις πληροφορήθηκα την επικείμενη επίσκεψη του Σερ Τζέιμς στο Ντάρλινγκτον Χολ. Περίμενα με ανυπομονησία τον Σερ Τζέιμς όχι μόνο επειδή οι επισκέπτες από την εποχή του Λόρδου Ντάρλινγκτον είναι όλο και πιο σπάνιοι –ο κύκλος του κυρίου Φάραντεϊ, φυσικά, είναι εντελώς διαφορετικός από τον κύκλο του λόρδου–, αλλά και επειδή υπέθετα πως ο κύριος Γκρέιαμ θα συνόδευε τον Σερ Τζέιμς, και επομένως θα μπορούσα να πάρω τη γνώμη του στο θέμα των αστεϊσμών. Έτσι, ξαφνιάστηκα και απογοητεύτηκα όταν ανακάλυψα, μια μέρα πριν από την επίσκεψη, πως ο Σερ Τζέιμς θα ερχόταν μόνος. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του, συμπέρανα πως ο κύριος Γκρέιαμ δεν ήταν πλέον μέρος του προσωπικού του Σερ Τζέιμς· μάλιστα, υπέθεσα πως ο Σερ Τζέιμς δεν είχε πλέον κανέναν πλήρους απασχόλησης εργαζόμενο. Θα ήθελα να μάθω τι είχε απογίνει ο κύριος Γκρέιαμ, παρότι δεν είχαμε γνωριστεί καλά· θα έλεγα πως τα πηγαίναμε καλά τις φορές που είχαμε συναντηθεί. Δεδομένων των συνθηκών, όμως, δεν προέκυψε η κατάλληλη ευκαιρία ώστε να αποσπάσω τέτοιες πληροφορίες. Πρέπει να ομολογήσω πως απογοητεύτηκα σε κάποιο βαθμό, καθώς θα ήθελα να συζητήσω μαζί του το θέμα των αστείων.

Τέλος πάντων, ας επιστρέψω στην αρχική μου αφήγηση. Υποχρεώθηκα, όπως έλεγα, να περάσω κάποια αμήχανα λεπτά όρθιος στο καθιστικό χθες το απόγευμα, ενόσω ο κύριος

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Φάραντεϊ συνέχιζε τους αστεϊσμούς του. Αντέδρασα, ως συνήθως, χαμογελώντας ελαφρώς –τόσο όσο χρειαζόταν για να δηλώσω πως συμμεριζόμουν τη χιουμοριστική διάθεσή του, που συνεχιζόταν–, και περίμενα να δω αν θα επανερχόταν στο προσκήνιο η πρόταση του εργοδότη μου αναφορικά με το ταξίδι. Και, όπως το είχα προβλέψει, εκείνος έδωσε την ευγενική άδειά του χωρίς μεγάλη καθυστέρηση· επιπλέον, δε, ο κύριος Φάραντεϊ είχε την ευγενή καλοσύνη να θυμηθεί και να επαναλάβει την προσφορά του για την κάλυψη «του λογαριασμού για τα καύσιμα».

Επομένως, δεν υπήρχε σοβαρός λόγος να μην πραγματοποιήσω το οδικό ταξίδι μου μέχρι τις δυτικές επαρχίες. Θα όφειλα, ασφαλώς, να γράψω στη δεσποινίδα Κέντον για να την ενημερώσω πως ίσως περνούσα από εκεί· θα έπρεπε επίσης να φροντίσω το θέμα της γκαρνταρόμπας μου. Διάφορες άλλες εκκρεμότητες σε σχέση με τη ρύθμιση θεμάτων του σπιτιού κατά τη διάρκεια της απουσίας μου έπρεπε να διευθετηθούν. Εντέλει, όμως, δε βλέπω κάποιον σοβαρό λόγο για να μην κάνω αυτό το ταξίδι.

© Kazuo Ishiguro, 1989 / © ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Εντέλει, τι έχουμε να κερδίσουμε αναλογιζόμενοι συνεχώς το παρελθόν, κατηγορώντας τον εαυτό μας για το γεγονός πως η ζωή μας δεν εξελίχθηκε όπως θα θέλαμε;

Ο Καζούο Ισιγκούρο ζωγραφίζει με την πένα του το συγκινητικό πορτρέτο του Στίβενς, του τέλειου μπάτλερ, και του κόσμου του, που ξεθωριάζει στον απόηχο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ο Στίβενς, ύστερα από δεκαετίες υπηρεσίας στο Ντάρλινγκτον Χολ, μόνος του μια μέρα στην αγγλική ύπαιθρο, ξεκινά ένα ταξίδι στο παρελθόν σε μια προσπάθεια να καθησυχάσει τον εαυτό του ότι έχει υπηρετήσει την ανθρωπότητα προσφέροντας τις υπηρεσίες του στον «μεγάλου ηθικού αναστήματος τζέντλεμαν» Λόρδο Ντάρλινγκτον. Όμως, στη μνήμη του παραμονεύουν αμφιβολίες για την αληθινή φύση της «μεγαλοσύνης» του Λόρδου Ντάρλινγκτον, και ακόμα μεγαλύτερες αμφιβολίες για τη φύση της δικής του ζωής.

Ένα σύγχρονο κλασικό μυθιστόρημα, μια όμορφη αναπόληση της ζωής ανάμεσα σε δύο πολέμους σε μια αγγλική έπαυλη, μια καθηλωτική επίκληση σε χαμένα όνειρα και χαμένους έρωτες.

ΒΡΑΒΕΙΟ BOOKER

ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΑ 100 ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΑΝ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΚΟΣΜΟ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ BBC.

ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-2152-0
9 786180 121520
ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 19469